

A epopeia da intrahistoria (fragmento)

Luz Pozo Garza

Formas de citación recomendadas

1 | Por referencia a esta publicación electrónica*

POZO GARZA, LUZ (2012 [1983]). “A epopeia da intrahistoria (fragmento)”.
Nordés: 11 (II Data), 27-30. Reedición en *poesiagalega.org*. *Arquivo de poéticas contemporáneas na cultura*.
<<http://www.poesiagalega.org/arquivo/ficha/f/1827>>.

2 | Por referencia á publicación orixinal

POZO GARZA, LUZ (1983). “A epopeia da intrahistoria (fragmento)”. *Nordés*:
11 (II Data), 27-30

* Edición dispoñíbel desde o 23 de febreiro de 2012 a partir dalgunha das tres vías seguintes: 1) arquivo facilitado polo autor/a ou editor/a, 2) documento existente en repositorios institucionais de acceso público, 3) copia dixitalizada polo equipo de *poesiagalega.org* coas autorizacións pertinentes cando así o demanda a lexislación sobre dereitos de autor. En relación coa primeira alternativa, podería haber diferenzas, xurdidas xa durante o proceso de edición orixinal, entre este texto en pdf e o realmente publicado no seu día. O GAAP e o equipo do proxecto agradecen a colaboración de autores e editores.

A EPOPEIA DA INTRAHISTORIA

(Fragmento)

Por LUZ POZO GARZA

VERDADEIRO SUCEDIDO NUN NADAL

Coma nunha cantiga medieval ou nun romance de cegos, contra Luis Seoane a historia dunha familia galega desterrada en terras de Burgos.

O poeta da toda clas de datos. O sucedido non é mera invención literaria. Igual que no relato de «Basalo Gómez, emigrante —que vive nun cano no centro da cidade de Buenos Aires— o poema ten carácter de noticia.

Trátase da familia dun perseguido «botado ao monte, guerrilleiro». A dureza da represión ven suliñada no poema abondando na dispersión familiar:

Foron levados a Burgos
entre parellas de guarda civil.
A Villahoz
os pais e unha filla solteira.
A Torrepadre un fillo casado.
A Villafruela outro fillo casado.

Ocurriu polo Nadal de 1950: unha data para axuntárense as familias. E fican espallados en terra extraña. No medio do poema, outro dato da crueldade operante: «por orde gubernativa / non poden xuntárense con eles».

A situación acada o clima dramático coa morte da nai entre a neve na noite de Nadal, cando volvía de felicitar aos fillos.

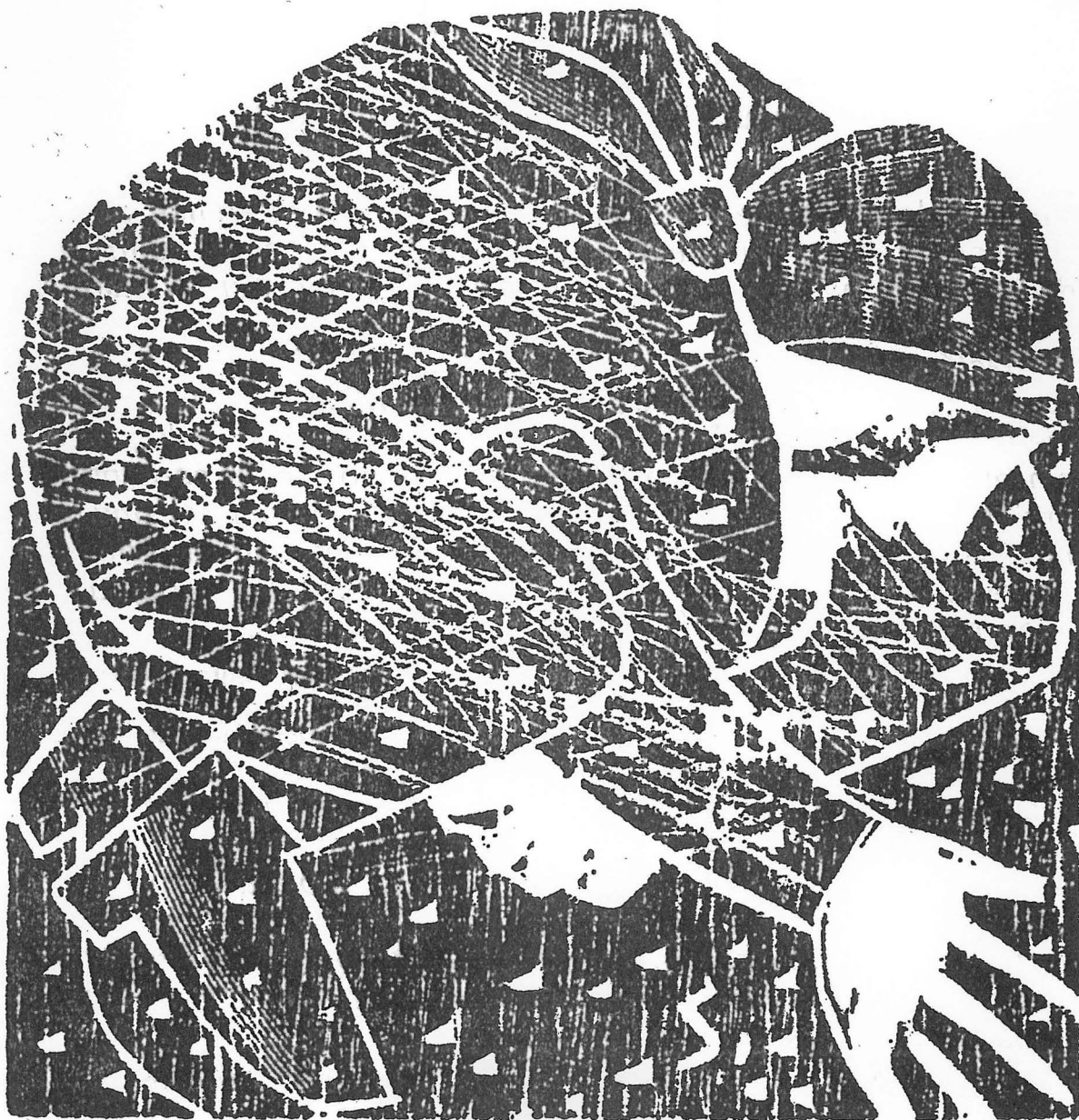
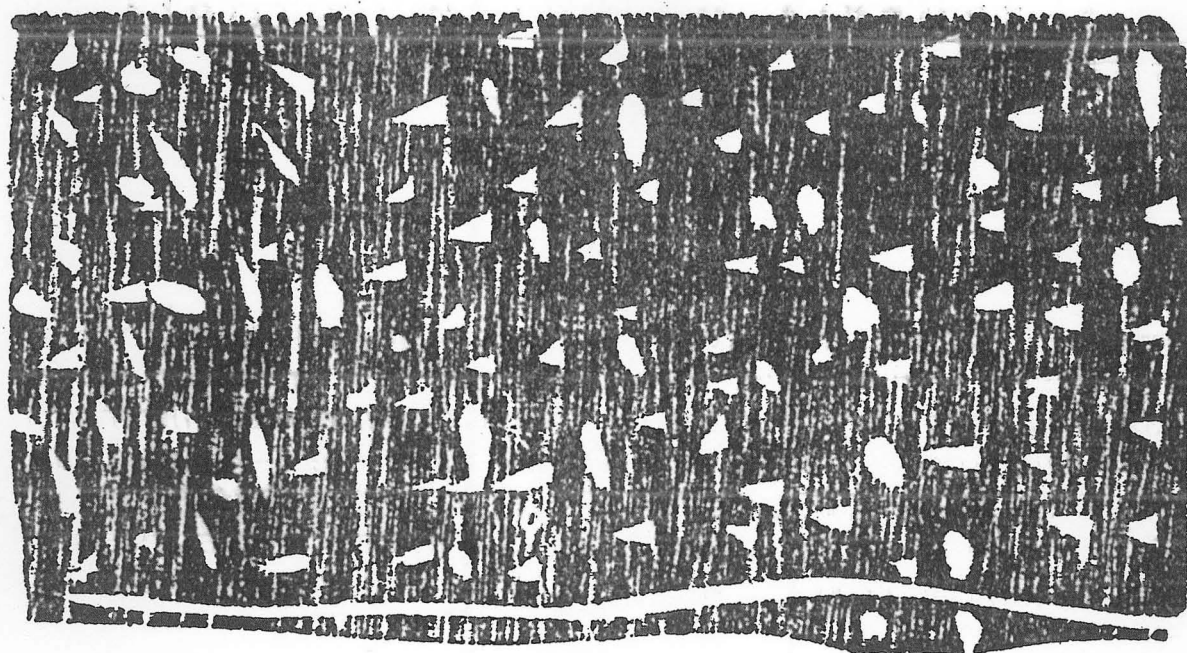
O relato vaise desenrolando nun tempo lento. Datas e lugares repetidos nun mapa tráxico e exacto. Os procedimentos máis perceptibles son os de reiteración e contraste. As reiteracións do poema consiguen distintas funcións: exactitude, retrasar o desenlace e intensificar contidos.

A neve, causa inmediata da morte da nai, intensifica —na súa reiteración— os efectos negativos:

sempre entre neve,
pisando a neve,
masticando e sorbendo a neve.

Os contrastes poñen de releve aspectos que non precisan seren mencionados directamente, pero que cobran dimensións dramáticas. Contrastan as terras galega e castelán, a traveso dos repetidos topónimos que as representan: Ordes; Mesía / Villahoz; Torrepadre; Villafruela. Ponse así de releve, por unha banda, a extrañeza que os desterrados terán que afrontar; por outra banda, a crueldade do desterro. Tamén, as dificultades de adaptación a outras terras e xentes:

xentes diferentes a eles,
de outras costumes,
de outro idioma,

A morte da nai está contemplada dende unha perspectiva posterior: «O can dun pastor de ovellas / descubriu un corpo no chan»; escea que se proxecta sobre dun contraste en forma de cantiga:

—«A noitiña de Nadal
é noite de grande alegría»—

Un novo contraste —blanco / negro— sulíña a presenza tristeira da vella no chan:

embrullado en panos pretos
xa coberto de neve

A piedade e a conmiseración do poeta maniféstanse de continuo: os ollos da nai son azuis, da cor do ceo sen nubes. Característica racial que Seoane admira na nosa xente. Piedade e ternura nos comentarios: «A probe nai desterrada morta».

«Foi no Nadal», advirte o poeta unha e outra vez. A data sinalada é sagra e as mágoas que a nai soportou suxírenlle o paralelismo entre a Nai de Cristo e a nai galega, entre o destino de Cristo e o que lle cabería ao guerrilleiro galego...

O relato, en tempo vagaroso e pousado, vai introducido e interpolado por continuas referencias espaciais e temporais, as dúas coordenadas que cruzan o poema para lle conferir categoría de realidade histórica.

Seoane escribe con probas documentais. Así coma Gonzalo de Berceo alude constantemente ós textos latinos que documentan milagros, así Luis Seoane repite ó encetar e rematar o poema:

Todo foi verdade.
Todo pódese comprobar.

O HOME QUE VIVE NUN CANO

A noticia viña nun xornal. Basalo Gómez, emigrante, vive nun cano no centro de Buenos Aires. O feito semella inverosímil e Luis Seoane o repite de continuo intensificando o tema que implica denuncia e acusación. Os datos que aporta teñen a función de nos convencer dunha auténtica e triste realidade. Trátase dun anciano. «Ten en trámite unha xubilación. / Tamén espera que o repatrién». As condicións infrahumanas da «vivienda» cánsenos en función das características do cano: «dous metros e meio de longo / por un metro de diámetro». E, a maior abundamento, o vello ourensán vive en precario: «ate que os obreiros de Obras Púbricas / lle saquen o cano».

Ten a faciana grega, e Seoane fai o paralelo con Dióxenes o Cínico —que según a tradición vivía nun tonel. Tácitamente atopamos as connotacións que o paralelo suxire: individualismo; indiferencia estoica; desa-

pego... «De día cando fai sol / séntase nun tallo xunto o cano»: a seme-llanza con Dióxenes continúa (lembrámonos agora do diálogo entre Alejandro e Dióxenes —según a tradición— recollida polo poeta de Navia):

(—¿Qué queres de min?

—Eu, nada,
que non me saques o sol).

Hai unha lección de humildade nestes testemuños que Seoane aporta á poesía social. As apariencias de ben son mesmo ilusión que esvaece coma brétema no verán. Pero a inxusticia da sociedade está ben patente e, neste caso, quen a padece é un emigrante ourensán. De novo, Galicia ferida.

As relacións espacio-temporáis sitúan o relato na realidade dunha intrahistoria dramática e actual. A técnica de contrastes vai marcando continuas oposicións, entre diferentes elementos ao longo do poema, nas que se manifesta claramente intensificado o tema.

Coadxuvando á función poética destaca a adfunción referencial, sobrepasada pola visión persoal do propio poeta, que mostra a súa simpatía e a súa piedade a traveso de expresións subxectivas.

A manifestación de obxectividade ven dada pola estrutura interna dos poemas que responden ás seis cuestións WH da normativa da noticia.

CONCLUSIÓN

O proceso de crecemento do grande poema épico que vén sendo a obra poética de Luis Seoane acada o punto máximo con A MAIOR ABONDAMENTO, que pecha e sintetiza, nun pulo derradeiro, a visión totalizadora, inmensa, dunha Galicia ferida e afastada. Non foi casualidade que sexa éste o último poema de Seoane. Imposíbel sería ampliar a epopeia da patria, cando a súa dimensión total xa se nos amosra definida e pechada.

O amor de Seoane por Galicia impulsa ó artista e ó poeta a ordenar a historia e a intrahistoria do seu pobo nunha edificación onde se integran formas e saberes. Signos da arte e signos poéticos compoñen o macro-mundo amoroso e testemuñal. Arte e poesía dan unha cifra altísima de concienciación e amor. Arte e poesía son, en Luis Seoane, fermosos medios de propagar o seu inmenso amor a Galicia e son, fermosos fines, cúa grandeza asombra e induz a meditar.

Os tempos que Seoane matina son tempos de chorar. Espacios sen lindes de Europa e América son percorridos nunha dramática traxectoria que vai dende a fama á esperanza, cecáis á morte. Os espacios que Seoane mide en rexos versos épicos, levan o cómputo infindo da dór dunha raza hacia unha morte desvariada; talvez hacia «unha negra crus abaixada polo vento», semellante á cova que sinala a campa deserta de Luis de Cernadas, antigo povoador, símbolo inxel da Galicia emigrada.

Vigo, 1982